Сумський державний педагогічний університет
імені А. С. Макаренка

Наукова бібліотека

Інфо-дайджест

«Імплементація нового українського правопису»

Суми 2020

Слово Шевченкове й Франкове, художні шедеври нашої класики хай стануть для нас взірцем і мірилом

О. Гончар

Українські мовознавці підготували текст нової редакції Українського правопису 2019 року, який було схвалено Постановою Кабінету Міністрів України № 437 «Питання українського правопису» від 22 травня 2019 року. Нововведення схвалено спільним рішенням Президії НАН України (протокол № 22/10 від 24 жовтня 2018 р.) і Колегії МОН України (протокол № 10/4-13 від 24 жовтня 2018 р.), затверджено Українською національною комісією з питань правопису (протокол № 5 від 22 жовтня 2018 р.). Нова редакція Українського правопису – це оновлена версія 1992 року.

Новий Український правопис 2019 року закликає повернутися до джерел виникнення рідної мови.

Як кажуть розробники – члени Української національної комісії з питань правопису, – «то все заради того, аби українці користувались правописом, створеним на фундаменті української правописної традиції з урахуванням новітніх мовних явищ, що набувають поширення в різних сферах суспільного, наукового та культурного життя».

Автори нового варіанту стверджують, що «Новий український правопис» зможе захистити українську мову від русифікації.

Фемінітиви

- Утворення жіночих форм іменників, які раніше існували в чоловічому роді, тепер правило, а не просто забаганки феміністок.

- Нові слова утворюють за допомогою суфіксів **-к**, **-иц(я)**, **-ин(я)** та **-ес**.

До змін	Після змін
Автор, директор, міністр, майстер, філолог, член, критик, інженер, пілот	Авторка, директорка, міністерка, майстриня, філологиня, членкиня, критикиня, інженерка, пілотеса

❖ Вживання літери «**и**» на початку слова

❖ Варіант вживання «**и**» на початку слова (**индик, ирод, икавка**) був у літературній мові до 1930-х років.

До змін	Після змін
Індик, ірій, ірод, ікавка	Індик та индик, ірій та ирій, ірод та ирод, ікавка та икавка

У проекті нового правопису надається перевага літері «**і**», однак перед приголосними «**н**» та «**р**» можливі два варіанти написання. «**И**» на початку слова вживаємо у деяких власних назвах і словах тюркського походження: ир, Ич-оба, Кім Чен Ин.

У художніх текстах допускатиметься заміна **і** на **и** в кінці слів під час відмінювання. Більше не помилка, казати як століття тому «нема совісти» або «забагато мужности». И вживатимуть на початку деяких вигуків і часток: ич який хитрий, слова икати, икання та похідних від цих слів.

До змін	Після змін
Безкрайності, меншості, свіжості, радості	Безкрайности (безкрайності), меншости (меншості), свіжости (свіжості), радости (радості)

«Т» замість «ф»

- Тепер можна використовувати букву «**т**» замість «**ф**». Пропонується кілька варіантів написання слів грецького походження.

До змін	Після змін
Кафедра, міфологія, ефір, Афіни, анафема	Катедра і кафедра, мітологія і міфологія, етер і ефір, Атени і Афіни, анатема і анафема

- Більше «**ґ**» у словах

- Новий правопис пропонує розширити застосування «**ґ**» в іноземних власних назвах і деяких іменах. Передавати цей звук тепер можна двома способами: як через «**г**», так і завдяки «**ґ**».

До змін	Після змін
Гуллівер, Гете, Гонгадзе, Гарсія	Ґуллівер і Гуллівер, Ґете і Гете, Ґонґадзе і Гонгадзе, Ґарсія і Гарсія

❖ У словах, запозиченнях із давньогрецької мови, буквосполучення «**au**» можна передавати через «**ау**» і «**ав**»..

До змін	Після змін
Пауза, фауна, аудиторія, аудієнція, лауреат	Павза і пауза, фавна і фауна, авдиторія і аудиторія, авдієнція і аудієнція, лавреат і лауреат

❖ Складені назви інформаційних агентств тепер варто писати без лапок.

До змін	Після змін
«Главком», агентство «Франс Пресс»	Главком, агентство Франс Пресс

- Написання числівника «**пів**» (половина)

- Числівник «**пів**» зі значенням «половина» з іменником у формі родового відмінка однини пишеться тільки **окремо**.

До змін	Після змін
Півогірка, півгодини, пів'яблука, пів-України	Пів огірка, пів години, пів яблука, пів України

❖ Новий правопис пропонує слова з першими іноземними частками писати разом.

До змін	Після змін
Поп-музика, веб-сторінка, прес-конференція, екс-президент	Попмузика, вебсторінка, пресконференція, екпрезидент

❖ Тепер пишемо тільки разом: віцепрем'єр, віцеконсул, ексчемпіонка, ексміністр, контрадмірал, преміумклас, максісукня, мідімода, мініспідниця, топменеджер, топмодель, лейбгвардієць, лейбмедик, оберпрокурор, штабскапітан, унтерофіцер. Але: якщо такі іншомовні компоненти приєднані до власного імені, то їх пишемо з дефісом: пан-Європа, псевдо-Фауст.

❖ Вживання «архі-» «архи-» у назвах церковних звань: архієрей і архиєрей, архімандрит і архимандрит, архістратиг і архистратиг.

❖ Правильне вживання сполучників: «**й**», «**і**», «**та**». Коли слово закінчується на голосний, а наступне починається на голосний/приголосний, варто вживати «**й**»: Олена **й** Андрій; на траві **й** квітах роса. Водночас для зіставлення понять використовується «**і**»: дні **і** ночі, батьки **і** діти, правда **і** кривда, просте **і** складне речення. Після букв **й**, **я**, **ю**, **є**, **ї** вживаємо єднальні сполучники «**і**» або «**та**»: зелений гай **і** широка долина / зелений гай **та** широка долина, теорія **і** практика перекладу / теорія **та** практика перекладу.

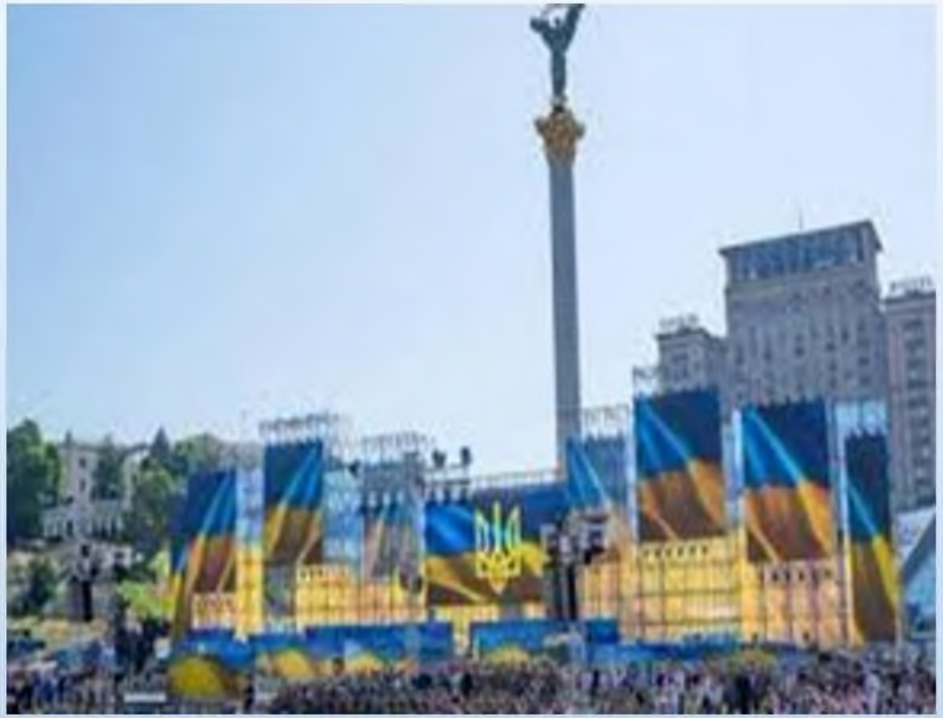

У назвах історичних подій, епох, календарних періодів і свят з великої букви пишемо перше (або єдине) слово і власні назви з великої букви. У назвах українських свят слова пишемо з великої літери.

До змін	Після змін
День незалежності України, День соборності України	День Незалежності України, День Соборності України

❖ **Прізвища**, що є іменниками чоловічого роду другої відміни на **-ин**, **-ін**, **-їн**, у давальному відмінку однини можуть мати й закінчення **-ові**, а не тільки **-у**, як досі:

До змін	Після змін
Василишину	Василишину, Василишинові
Волошину	Волошину, Волошинові
Михайлишину	Михайлишину, Михайлишинові
Семенишину	Семенишину, Семенишинові
Степанишину	Степанишину, Степанишинові
Яковишину	Яковишину, Яковишинові
Ільїну	Ільїну, Ільїнові

- Із невідмінюваних іменників іншомовного походження перевели до відмінюваних слово **ситро,** додавши його до відмінюваного й раніше **пальта.**
  Слова: метро, кіно і далі лишилися невідмінюваними.

- Тепер пишемо (без вставного **Й**).

До змін	Після змін
Фойє, Фейєрбах, Гойя, Савойя, Шантійї, Хаяйм.	Фоє, Феєрбах, Гоя, Савоя, Шантії, Хаям.

❖ Змінений **кличний відмінок**:

❖ Розширене застосування кличного відмінка у групах слів: тепер у звертаннях, що складаються: з двох особових імен – імені та по батькові; форму кличного відмінка мають обидва слова: Оксано Іванівно, Маріє Василівно, Володимире Хомичу, Петре Кузьмичу, Ярославе Андрійовичу, пане лейтенанте, друже Грицю, колего Степане.

До змін	Після змін
Ігоре, Ігорович;	Ігорю, Ігорьович;
Олегу	Олегу, Олеже

❖ Уточнені принципи відмінювання деяких жіночих імен іншомовного походження, які раніше офіційно вважалися невідмінюваними: Жіночі імена, що закінчуються на губний або м'який приголосний, відмінюємо: Ізабель – Ізабелі, Етель – Етелі, Жізель – Жізелі, Мішель – Мішелі, Ніколь – Ніколі, Сесіль – Сесілі, Зейнаб – Зейнабі, Руф – Руфі; інші ж жіночі особові імена, що закінчуються на -й і на твердий приголосний (крім губних), далі не відмінюються: Беатріс, Долорес, Гюльчатай, Елмас, Енн, Жаннет, Ірен, Кармен, Кім, Клодін, Ленор, Маргарет, Мерседес, Монік.

❖ Запроваджений новий розділовий знак – це **скісна риска (/)**. В офіційно-діловому та науковому стилях – як розділовий знак між однорідними членами речення та в інших подібних випадках у значенні, близькому як до єднального, так і до розділового (з можливістю переважання в різних контекстах то одного, то іншого з цих значень): 2018/2019 навчальному році; На позначення співвідношення яких-небудь величин, параметрів: співвідношення курсу гривня / долар; У графічних скороченнях: п/в (поштове відділення), р/р (розрахунковий рахунок), х/к (холодного копчення), п/п (по порядку: № п/п), к/т (кінотеатр), т/к (телеканал) с/г (сільськогосподарський); км/год (кілометр на годину).

❖ Слово **священник** тепер пишемо з двома **Н**, як і в інших словах зі збігом однакових приголосних на межі кореня і суфікса; раніше воно було фактичним винятком і писалося з одним Н.

❖ З дефісом пишемо елементи імен людей: Гасан-огли, Мамед-заде, Фікрет-кизи, Мехмед-бей – якщо це не прізвище (тоді разом). Як і раніше, окремо пишеться арабське «Ібн».

❖ Слова «**ви**», «**ваш**» тощо завжди пишемо з малої літери, якщо тільки це не лист із персональним зверненням до однієї особи з виявом особливої ввічливості.

❖ Слова **проєкт, проєкція** тепер пишемо через **Є**, як і в інших схожих випадках, на кшталт «**траєкторія**», що було запроваджено раніше; дотепер вони писалися через Е і були по суті винятками. Слово госпіс тепер пишемо з **Г** на початку (раніше було хоспіс); при цьому інші схожі запозичені слова залишилися через **Х**.

❖ Слово хабар тепер відмінюється за зразком: хабаря, хабареві, хабарем… раніше було «хабара» (але: у складних словах із хабар сполучним голосним є лише о: хабародавець, хабаромісткість, хабароодержувач).

- Подвоєння **кк** зберігаємо у власних назвах кельтського походження, коли за традицією їх пишемо як одне слово: Маккартні, Маккензі, Маккенна, Маккінлі, а також у загальних назвах, що утворені від власних назв такого типу: маккартизм.

- Пишемо (через одне **К**).

До змін	Після змін
Діккенс, Теккерей	Дікенс, Текерей

- Як і раніше, з великої букви пишуться офіційні назви найвищих державних посад: Президент України, Генеральний прокурор України. Але в неофіційних текстах ці назви пишуться з малої букви: вибори президента; генеральний прокурор України; приїзд королеви.

- У поезії, крім звичайної форми Україна, досить часто вживали Вкраїна. Тепер правильна форма лише одна і це: **Україна**.

До змін	Після змін
Вкраїна, Україна	Україна

Літературні публікації стосовно нового українського правопису

Український правопис [Текст] / [художник-оформлювач О. А. Гугалова-Мєшкова]. – Харків : ФОЛІО, 2019. – 347 с.

Когут, В. Український правопис 2019. Зміни та правила [Текст] / В. Когут. – Тернопіль. – Навчальна книга – Богдан, 2019. – 16 с.

***

Ажнюк, Б. Про нову редакцію українського правопису [Текст] : (проект) / Б. Ажнюк, М. Стріха // Літературна Україна. – 2018. – № 30, 23 серпня. – С. 7.

Базів, Л. «Нова редакція правопису повертає норми, які штучно вилучили через "сталінську політику зближення мов"» [Текст] : [інтерв'ю з мовознавцем, автором підручників, телеведучим Олександром Авраменком] / Л. Базів // Урядовий кур'єр. – 2019. – № 180, 20 вересня. – С. 5. – Надруковано зі скороченнями.

Головко, О. Розмосковщення – від радості до радости [Текст] : [про рекомендоване застосування норми та правила нової редакції Українського правопису в усіх сферах суспільного життя, зокрема в офіційно-діловому] / О. Головко // Урядовий кур'єр. – 2019. – № 103, 4 червня. – С. 1, 5.

Коротіна, Л. Новий правопис: з проекту в життя [Текст] / Л. Коротіна, Г. Степанець // Кадровик-01. – 2019. – № 7. – С. 63–69.

Новий правопис не повинен роз'єднувати країну [Текст] / Відділ зв'язку з громадськістю Інституту філології КНУ імені Тараса Шевченка // Голос України. – 2018. – № 212, 9 листопада. – С. 6.

Омельчук, С. Кодифікація пунктуаційної норми вживання тире в новій редакції «Українського правопису» [Текст] / С. Омельчук // Дивослово. – 2019. – № 10. – С. 28-32.

Питання українського правопису [Текст] : постанова від 22.05.19 р., № 437 / Україна. Кабінет Міністрів // Урядовий кур'єр. – 2019. – № 100, 30 травня. – С. 4.

Стислий огляд основних змін у новій редакції «Українського правопису» (2019) [Текст] // Освіта України. – 2019. – № 23, 10 червня. – С. 9.

Ющук, І. Оновлений правопис [Текст] : [розглядаються й коментуються зміни, що запропоновані в правописі 2019 року] / І. Ющук // Дивослово. – 2020. – № 1. – С. 27-30.

Матеріал підібрано за інформацією Інтернет-ресурсів:

https://glavcom.ua/country/science/ukrajinskiy-pravopis-14-novih-pravil-yaki-varto-zapamyatati--596631.html

hthttps://www.yakaboo.ua/ua/ukrains-kij-pravopis-2019-zmini-ta-pravila.html

https://24tv.ua/noviy_proekt_pravopisu_shho_zminyat_v_ukrayinskiy_movi_ta_chomu_tse_vazhlivo_n1020295

https://dyvys.info/2019/06/04/novyj-pravopys-ukrayinskoyi-movy-golovni-zminy-ta-dumky-fahivtsiv/

https://osvitoria.media/experience/novyj-pravopys-pryjmaty-ne-mozhna-vidhylyty/

https://prm.ua/indik-ateni-i-unterofitser-p-yat-klyuchovih-zmin-v-ukrayinskomu-pravopisi/

Підготувала головний бібліограф Чайка Н. А.